

FOREWORD

On September 7, 1947, Joseph Cardinal Mindszenty, Primate of Hungary, born in Vas county and formerly a priest of the Diocese of Szombathely, together with the Hungarian College of Bishops, consecrated the newly rebuilt Cathedral of Szombathely, destroyed during the war and rebuilt with the countless sacrifices of its parishioners. And on the next day, September 8, with over one hundred thousand parishioners from the Diocese of St. Martin's he celebrated the Marian Congress, where again he dedicated his life to the Immaculate Heart of Mary. The two events were joined by the evening candlelight procession and the night-long adoration of the Blessed Sacrament.

There comes a time when the historian starts a new page when writing about these difficult and faith-defining times. Our wish is to not only remember these two events as a passing memory or a festive historical event, but as *Life and Truth*. That is the purpose of this commemorative book, which I lovingly offer to all the priests of my diocese and its parishioners with this request: May this historical double event stay alive in their souls, may it be a source that strengthens their faith, gives new impetus for renewal, and grants faithful attachment to Mary, the Mother of all Hungarians, to the priests and their faithful of my diocese.

Szombathely, Christmas Eve of 1947.

Sándor Kovács

Diocesan Bishop

Table of Contents

I.

New Life on the Ruins

1. The Destruction
2. The Reconstruction
3. Spiritual Preparation

II.

The Dedication Ceremony

1. The Night before the Celebration
  - A. The Final Touches
  - B. The Arrival of the Prelates
  - C. Open Air Performance (Play)
2. The Dedication of the Church
  - A. The First Holy Mass
  - B. The Celebration by the Youth
3. Commemorative Events
  - A. Meeting of the Mens Credo Club
  - B. Among the Church Construction Workers
  - C. Admiration of the Art of Singing
4. Light in the Night (evening Activities)
  - A. Candelight procession
  - B. The Light of the World

III.

Marian Celebration

1. Celebration of the Birth of the Virgin Mary
  - A. Procession
  - B. Celebration of the Holy Mass
2. The Clergy Express Homage to the Bishops
3. The Marian Conference
  - A. The Opening of the Celebration
  - B. The main Address
  - C. Pledge and Taking of the Oath

Cover: Szombathely Ünnep 1947. Szeptember 7-8

Author: Toronyi Németh István

Publisher: Martimeum

III.

MÁRIA ÜNNEP

1. Kisboldogasszony ünneplése.

a) Felvonulás

A városra kék égbolttal köszöntött Kisboldogasszony ünnepe. Kora reggel zarándokúton volt az egyházmegye százezer híve. A megyéspüspök külön körlevélben atyai szeretettel hívta meg egész egyházmegyéjét erre a napra, hogy jöjjenek örvendezni és hálát adni mindazok, akik a székesegyház újjáépítését elősegítették. Hajnali négy óra-kor gyalogosan érkezett az első zarándokcsoport. Éneke ráköszöntött a városra. Ettől kezdve hat órán keresztül ömlött az énekes áradat, szekereken az öregek, kerék-páron a fiatalok, a zalai olajvidék teherautókon, de leg-többen gyalog. A várostól 30 km-es körben kevés ember maradt otthon. Akadt község, ahol kisorsoltak hat falu-őrző férfit, a többi zászló alá sorakozott; 460 lélekből 60 maradt otthon: kisgyermekek, betegek és öregek. Legalább 200 vidéki lelkipásztor vezette híveit. Reggel 7 órától 9 óráig 16 zarándokvonat érkezett 30.000 hívővel. Nemcsak a szombathelyi püspökség területéről, hanem az egyházmegye határain túlról: Veszprémből, Sopronból, Nagykanizsáról, Keszthelyről és Pápáról is kérték zarándokvonatok indítást. A zarándokok leleményes szeretete nemcsak a mozdonyokat, hanem a személy- és teherkocsikat is virágokkal és a Szűzanya képeivel díszítette föl. Az egyik mozdony mellén fehér rózsákból font Ave Maria fölírással futott be a földíszített szombathelyi pályaudvarra; a másikon Szűz Mária nevének kezdő betűi, a harmadikon Mária-kép köszöntötte a magyar mezőket, az ébredező falukat és az ünneplő várost. A vonaton érkező tizezrek szentolvasó imádsággal és Mária-énekekkel szentelték meg az utat. „Ekkora tömeg, és mégis milyen könnyű dolog volt velük!” — mondotta egyik kalauz, mikor leugrott a beérkező szerelvényről. „Bárcsak mindig ilyen fegyel-

mezett utasaim lennének!" — tette hozzá a társa. Egyik sem bánta meg, hogy szabadnapját föl kellett áldoznia az ünnep miatt. Rendezőgárda várta a vasúton érkezőket, akik a hangszóró irányításával gyorsan felfejlődtek és vonultak a városba. Egy órával a hercegprimás szentmiséjének kezdete előtt a templomtéren és a szomszédos utcákban már nem volt talpalatnyi hely üresen. K kilométer hosszúságban álltak az utcákban a zarándokok. A korábban érkezettek a templomot övező püspökkertbe vonultak, hogy helyet kapjanak az új érkezők is. A templomban imádkoznak és énekelnek. Valami különös örömhátja át a szíveket, az újjáéledés friss hangulata. Kihallatszik az ének és beleolvad a kint várakozó zarándokok dalába:

Allunk Isten templomában, lerombolták s újra áll,
Égre mutat a két tornya, ahol többé nincs halál.
Áll az oltár, Boldogasszony, vigaszunkra im nekünk,
Ó fogadd el kegyes szívvel hozzád szálló énekünk.

Kilenc órakor az egész egyházmegye területéről egyenruhás lánycsoportok gyülekeztek a szeminárium zárt udvarán Kárpáti Jolán és Berdál Mária, egyházmegyei vezetők felügyelete alatt. Kováts Vince váci segédpüspök a katekizmusverseny ezévi győztesének, a millei lánycsoportnak átadta az egyházmegye zöldselyem vándorzászlóját, mely eddig a horvátnádáljai lánycsoport birtokában volt. Ez alkalommal került először Zalába az értékes vándordíj.

„A zászló mindig eszmék hordozója — mondotta Kováts Vince segédpüspök — s csak annyit ér, amennyit a zászlóhordozó lélek. Ezt a zászlót katolikus lányok hordozzák büszkén és boldogan, lányok, akik a krisztusi bölcsesség kivonatát, a Kátét nemcsak ismerik, hanem parancsai szerint is élnek.”

A rövid ünnepség az egyházközségi lánycsoportok jeligéjének énekével ért véget.

b) Ünnepi istentisztelet

Tíz órakor befejeződött a zarándokcsoportok felvonulása. Harangzúgás közt a püspökvárból elindult a papság

hosszú sora, majd a püspökök jöttek kíséretükkel s legvégén Mindszenty József bíboros. Mögötte lépdelt Erdődy Ferenc szolgálattelvő pápai világi kamarás. Hatalmas éljenzés és taps fogadta a menetet. A lelkesedés végighullámozott a téren, majd átragadt a templomban várakozó sokaságra, s amire még nem volt példa Szombathelyen, a déli népeknél szokásos tapssal köszöntötték a templomon végig vonuló kardinálist.

Megkezdődött Kisboldogasszony ünnepének szentmiséje, melyet a bíboros hercegprimás celebrált fényes asszisztenciával. A szentély a térdelő főpapokkal ugyanazt a színes képet mutatta, mint előző nap, a templomszentelés ünnepi miséjén. A kóruson a zalaegerszegi egyházi énekhar énekelt Vargha Ferenc karnagy vezényletével.

Evangelium után *Grösz József*, kalocsai érsek tartotta az ünnepi szentbeszédet.

„Tegnap veletek ünnepeltek — így kezdte predikációját — széles e hazában, ahová örömnapotok híre eljutott. Fokozott örömmel ünnepeltem veletek én, a ti volt főpásztorotok. Örültem székesegyházatok újjászületésének és annak a lelkiületnek, mely rövid 27 hónap alatt a hitnek és istenszeretetnek ezt a csodáját művelte. A jó Isten áldjon meg titeket azért, amit az ő házáért tettetek.

Ma *Mária dicséretétől* hangos a székesegyház, de az egész katolikus világ is, mert mennyei édesanyánk születésnapját ünnepeljük. „A te születésed, Istenszüdő Szűz, örömet hirdetett az egész világnak, — énekli az Egyház. Mária születése jelentette az emberiség történetében az új korszak eljövételét, amelyben a paradicsomot vesztett ember újra boldog lehet.

Az ünnepek azonban nemcsak örömnapok, hanem a szentnekibuzdulások és üdvös elhatározások napjai is. Kisboldogasszony ünnepe is az. A szentmise leckéje a Példabeszédek könyvének eme szavait adja a Szent Szűz ajkára: „Gyermekeim, hallgassatok rám! Boldogok, akik megtartják utaimat...” Ez a mai *ünnep tanítása*.

Minden ember, tudatosan vagy öntudatlanul, keresi a boldogságot, de kevesen találják meg. A föld az első bűn óta a siralom völgye és az élet keresztbordozás. A bajokból különféle alakban mindenkinek bőven kijut. Nem volt ment tőlük a Szent Szűz sem. Az evangélisták keveset jegyeztek fel róla;

de ez a kevés is elég ahhoz, hogy a vértanúk királynéjának nevezzük. És mégis boldognak, Boldogasszonynak nevezzük. És valóban boldogságos, nemcsak azóta, hogy Szent Fia felvitte magához az égi dicsőségbe, hanem egész földi életében is. Boldog volt napsugaras és borús napjaiban, az angyali üdvözlésben, a rokoni látogatáskor, a betlehemi istálló szegénységében, az egyiptomi hontalanságban, a názáreti ház csendjében, a golgotai sötétségben, a húsvéti hajnal ragyogásában és Fiának mennybemenetele után magányos éveiben. Az útra, melyen ő járt, hívja gyermekeit is: *Boldogok, akik megtartják utaimat!*

Melyik ez az út? Egyáltalában van-e ilyen út a siralom völgyében, ahol kevés az öröm, a megértés, a szeretet és olyan sok a gond, az igazságtalanság és a könny? Ahol sokszor nem az erény és a becsületesség érvényesül, hanem a bűn és a gonoszság, ahol sokszor céltalannak látszik a lelkiismeretes munka, a komoly köteleességteljesítés? Ahol sokszor többre viszik azok, akik hitet, erkölcsöt félretéve csak azzal törődnek, hogy minél kényelmesebb életet biztosítsanak maguknak? Ahol két esztendővel a háború befejezése után még mindig epedve várják haza az apát a gyermekek, az anyák a fiút, az asszonyok a férjet, testvérek a testvért? ... Ahol sokszor rögös úton kell járnunk és sarat taposnunk?

Van-e út a siralom völgyében, amelyen boldog emberek járnak? Van. A boldogsághoz nem kell vagyon, biztos állás, villanyfény, parkettos szoba és selyem ruha. A boldogsághoz elég egy darab száraz kenyér és egy pohár víz, ha valakiben Szent Ferenc lelke él; ha nincsenek kielégíthetetlen vágyai; ha megelégszik azzal a sokszor kevéssel, amit az élet nyújtani tud és abban Szent Ferenc lelkületével felismeri és áldja az isteni gondviselést, aki azt neki készítette.

Ez a Szent Szűz földi boldogságának titka is: Istennel egyesült, Istennel telített lelke. Az Úr van teveled — mondotta neki az angyal. Az Úr volt vele fogantatásának első pillanatától szíve utolsó dobbanásáig. Ezért volt boldog életének legrettegetesebb napján is, mikor a keresztnél végig kellett néznie Szent Fiának haldoklását. És ez a mi boldogságunk titka is: az Isten bírása, Istennel való egyesülésünk. Szent Agoston harminc éves koráig hírnévben, tudományban és érzéki élvezetekben kereste a boldogságot, de csak akkor találta meg, mikor megtalálta Istent, aki „minden élvezetnél édesebb, minden fénynél ragyogóbb, minden dicsőségnél magasabb.”

Ezzel nem akarom azt mondani, hogy ne törekedjünk többre egy darab kenyérenél és egy pohár viznél, mert a boldog-

sághoz ennyi is elég, ha Istent hordozzuk szívünkben. Nem. Az Isten azért adta a különféle testi és lelki tehetségeket, azért adott észet és két dolgos kezét, hogy azokat felhasználjuk **nemcsak** örök boldogságunk munkálására, hanem földi boldogulásunkra is. Hát csak használjuk fel az Istentől kapott tehetségeinket erre is! Törekedjünk előbbre, jobb sorsra! Dolgozzunk, hogy a darab kenyér és a pohár víz mellé más is kerüljön, csak ne felejtsük el az Üdvözítő szavait: „Keressétek mindenek előtt az Isten országát és az Ő igazságát!” Mert Isten nélkül Salamon minden kincse sem boldogít, Istennel a szegénység és szenvedés keresztje alatt sem rokadunk össze. Szent Ferenc önkéntes szegénységében vidám és boldog volt; Szent Erzsébet mindeneből kifosztottan Te Deumot énekelt. Mi a szenvedések sötétjében legalább mondjuk megadással: Legyen meg a te akaratod, — és bizalommal várjuk a napkeltét. Szent fogadásunk Kisboldogasszony ünnepén, hogy Szűzanyánk útjain járunk és ehhez kérjük az Ő anyai segítségét.”

Az ünnepi szentbeszédet hangszórók vitték ki a templom környékére, ahol zászlók köré tömörülve óriási tömeg hallgatta. A szentbeszéd után a templomtéren és a püspökkertben felállított tábori oltároknál csendes szentmisek kezdődtek, hogy a kint lévők is részt vehessenek bennük. A két tábori oltár körül a papok folytatták a hívek áldoztatását. Közel húszezer hívő járult a szentáldozáshoz a két ünnepen. Delet harangoztak, amikor megújuló tapsviharban és éljenzésben kivonult a kardinális és a püspöki kar a Mária-dómból.

2. A papság hódolata a püspöki kar előtt.

Az ünnepi szentmise után a papnevelő intézet földszinti aulájában gyülekezett a szombathelyi egyházmegye világi és szerzetes papsága, hogy köszöntse a püspöki karnak Szombathelyen időző tagjait.

Mikor a hercegprimás belépett a szeminárium udvarába, a Schola Cantorum Sabariensis pirosruhás, fehérkaringes énekesei üdvözlő latin énekkel fogadták.

Az egyházfők a díszterem pódiumán foglaltak helyet. A nagytermet zsúfolásig megtöltötte a papság. *Rogács Ferenc*, apostoli protonotarius, székeskáptalani nagyprépost a következő ünnepi beszédben tolmácsolta a papság érzelmeit:

„A szombathelyi egyházmegye papjai hódolni jöttek a nagyméltóságú püspöki kar tagjai elé, akik templomszentelési ünnepünket megjelenésükkel megtisztelték. Hódolatunk egyházi tisztelet, mely a főpapokat hierarchikus méltóságuknál fogva megilleti; egyúttal köszönet azért, hogy személyükben elhozták atyai szívüket és apostoli szavukat.

A szombathelyi székesegyház, melyet harmadfél évvel ezelőtt rombadöntött a bombatámadás, áldozatos buzgóságból ismét felépült. Újjászentelése az egyházmegye örömnapja, s ez az esemény vonzotta ide a főpásztorokat az ország minden részéből. Egyeseket alanyi kegyelet is fűz ehhez a templomhoz, mert hivatásuk innen indult ki, vagy köréje fonódott. De valamenynyit az a közösségi tudat vonzotta, melyre ráillik az Apostol megállapítása, hogy a titokzatos test egyik tagja megosztja a másikkal örömét és szenvedését.

Szombathelyen utoljára 34 esztendővel ezelőtt üdvözölhetünk nagy számban a magyar püspöki kar tagjait. Akkor Szent Márton ereklyéit hoztuk haza és az egyházfők a mi ujjongó örömünket osztották meg. Szép volt az az ünnep, öröme zavartalan békéből fakadt és pompában bontakozott ki. A mai örömnünk fenségesebb, mert gyászból és fájdalomból nőtt ki, amely tudvalevőleg a megváltás állapotának sajátos, érdemszerző és boldogító öröme, mert a kereszten virágozik ki és gyümölcse a tökéletes szeretet.

Eljöttek az ország főpásztorai, hogy az egyházi tanítóhivatalt bőségéből ránk áraszák lelküket. Mi hálásan köszönjük mindazt a tanítást, amelyet az ünnepély folyamán nekünk adtak és még adandók. Híveink szomjas lélekkel hallgatják szavaikat; a papság pedig drága emlékként őrzi, elmélkedve magáévá teszi, hogy a hívek szívébe ültesse.

Három éve annak, hogy Magyarország Hercegprimása látogatásával megtisztelte egyházmegyénket. Abban az időben vésszes felhők mutatkoztak a magyar szemhatáron, s mikor mi az első magyar Főpap előtt tisztelegtünk, ő bölcs intelmeket adott nekünk az elkövetkezendő nehéz időkre. Mi megígértük, hogy útbaigazítását követjük és Főpásztorunkhoz simulva, híveinkkel együtt, kitartunk Krisztus Egyháza mellett. Ígéretünkről most jogutódjának számolunk be, s a megboldogult elődnek lelke a tanum, hogy igazat mondok: a szombathelyi egyházmegye papsága a megpróbáltatás éveiben hű maradt ígéretéhez.

Még borus az ég, bár itt is, ott is oszladoznak a felhők, s újra eljött közénk Magyarország Hercegprimása, hogy ezekben a történelmi időkben irányítást adjon. Mi hálásak vagyunk azért az útmutatásért, melyet Eminenciád a saját személyében

és a magyar püspöki kar nevében nyújt nekünk. Karizmatikus bölcseségével a réveteg elméket eligazítja, a fáradt lelkekbe erőt, a csüggeteg szívekbe bátorságot önt; ambrusi jelleme pedig a magyarság sziklája, melybe a hányatott magyarok, katolikusok és másvallásúak egyaránt fogózkodnak, hogy a hullámok el ne sodorják őket. Mi Eminenciádnak is ígéretet teszünk, hogy tanítását megtartjuk, példáját követjük s minden erőnkkel azon leszünk, hogy a nagyméltóságú püspöki kar szándékait szívvel-lelékkel valóra váltsuk.

A mai naphoz még egy kegyeletes esemény fűződik: Ma van második évfordulója annak, hogy a Szentatya Eminenciádat a magyar Sion ormára állította és vállaira tette méltóságának keresztjét, melyet azóta hősies lélekkel hordoz. Engedje meg, hogy az egyházmegye papsága ez alkalommal külön is köszönet-hesse azzal a hódolattal, melybe belezsong az egykori testvéri szeretet.

A szombathelyi székesegyház, melyet első püspökünk emelt, fenséges Mária-dóm. Az országnak ez a szép műemléke egy borzalmas márciusi napon elpusztult, de Püspökünk fáradhatatlan buzgósággal a romokból újraépítette. Fájdalom, ez a második templom nem olyan szép, mint az első volt. Ha az eredetire gondolunk, öregeknek és fiataloknak egyaránt könnybe lábad a szemük. De nem panaszkodunk. Az első templom a képzőművészet remek alkotásaiban megjelenítette az egész Mariológiát. A tartalom és színek szép harmoniájában a művészet prédikált a Szűzanyáról. Nem győztünk betelni szépségével, mindennap gyönyörködtünk benne és az élvezet örömeiben mosolyogtunk reá. De elismerjük, sem magunkban, sem híveinkben nem alakítottuk kellően kegyelmi életbe az Isten Anyjának eszményét. Az Úristen letörölte a művészet alkotásait. A megdöbbenő pusztulásból megértettük és alázatosan fogadjuk figyelemztetését: ezentúl nem művészi színekből, hanem az Egyház tanításából kell lelkünkbe rajzolnunk Szűz Mária képét, melyet tiszteletünk, követésünk, hitünk és szeretetünk élő valóságba alakít.

Ehhez az ünnepi elhatározásunkhoz új indítékot is kapunk. A magyar püspöki kar tagjai közismerten kiváló tisztelői a Szűzanyának. Egyéni buzgóságuk, mellyel egyházmegyéjükben tündökölnék, most a mi áhítatunkat is felszítja. De azontúl elhosszák egyházmegyéik hagyományos Mária-tiszteletét. Hiszen valamennyiüknek vagy a székesegyháza, vagy az egyházmegyéje Mária pártfogása alatt áll. A Főpásztorok, egyházmegyéjük üdvözlöte gyanánt, magukkal hozták Mária életének titkait, kiki azt, amelyik az egyházmegyéjének sajátja: a szeplőtelen fogantatás liliumát, a Visitatio örömét, Nagyboldogasszony dicsősé-

gét, Magyarország Nagyasszonyának oltalmát, s a mai ünnepen. Mária születésének napján belefonják a szombathelyi egyházmegye Visitatiós titkába. Az egyházmegyék székesegyházai a magyar Mária-tiszteletnek szentélyei s együttvéve a Regnum Marianum gondolatát elevenítik meg.

Boldogasszony évében vagyunk. Esztergomban három hete ünnepélyes Mária-kongresszus keretében nyitotta meg a magas püspöki kar és nemzeti jelentőségét közös pásztorlevélben fejtette ki. Szombathely a második szerencsés állomás, ahol a püspöki kar Mária-kongresszusra gyűl össze. Októberben országos Mária-kongresszus lesz a fővárosban, ahol összedobban minden katolikus magyar szív. Onnan sugárzik szét az egész országba a nemzet tisztelete és bizalma a Magyarok Nagyasszonya iránt. Minden főpásztor a saját egyházmegyéjében folytatja az ünnepet s az ország egyik végétől a másikig egy szívvel-lélekkel ünneplik a Boldogasszony-évet.

Nemrég mondta egyik plébánosunk: Sok szenvedés és gond nehezedik rám, — de hiszen Boldogasszony éve van! Mennyi megnyugvás és remény csendül ki ebből a néhány szóból! Hát akkor mit mond a kegyelmi év a szegény országnak! Boldogasszony-év van, tehát tovább tűrünk és remélünk. Mint az ősi ének biztat, Nagyasszonyuk „kegyes szemmel megtekinti népét, — Aldásra megsegíti magyar nemzetét.” Még sok megpróbáltatás vár ránk, de Isten irgalma örködik felettünk, és szent győződésünk, hogy lesz még ünnep a világon. A szenvedésből öröm fakad; szabadság, igazság és béke virrad reánk; a nemzet ismét Mária népe lesz: s akkor mindnyájan ujjongva énekeljük a látogató Szüzanya Magnificatját. Tekintetünk erre a reménycsillagra irányul és hódoló köszöntésünk záró akkordja az az imádságos óhajunk: Ezt az örömnapot jó egészségben és kegyelemben ériék meg a köztünk megjelent kegyelmes főpásztorok!

Mindszenty József bíboros, hercegprimás a papság üdvözlésére a következőkben válaszolt:

A püspöki kar nevében, melynek többsége itt jelen van az egyházmegye ünnepén, meghatottan, meleg szívvel köszönöm a nemesveretű köszöntő szavakat, melyekben az egyházmegye papságának érzelmei szólalnak meg a magyar hierarchia előtt.

Ha nem tudtuk volna, mi a tartalma a szombathelyi Mária-napoknak, ebből a bemutatásból klasszikus képet kaptunk volna róla.

A köszönet mellett megállapítom azt, hogy jó volt nekünk itt lennünk. Amennyire osztoztunk annak idején az egyházmegye szívére rázúduló borzalmas szerencsétlenségben, annyira

örülünk részben a gyönyörű templom megújulásának, részben annak a lelki megmozdulásnak, ami a templomszenteléssel velejár. Gazdag tapasztalat számunkra tudni azt, hogy nyomorúságos viszonyok között egy egyházmegyének főpásztora, székeskáptalanja, papsága és hívei mit tudtak rövid két és fél esztendő alatt létrehozni. Ez a tény párját ritkítja ma Magyarországon. Sabaria docet... Mi átvesszük ezt a tanítást és nem fogjuk elmulasztani a különböző egyházmegyék papsága és hívei elé állítani.

Ami az én személyemet és a vele kapcsolatos meleg megemlékezéseket illeti, azokat a régi spiritualisnak külön köszönöm meg; a Szentszék ormáról érkezett kegy alkalmával azonban meleg szívvvel köszöntöm itt, mint aki még mindig a szombat-helyi egyházmegye lelki közösségébe számítom magamat.

Szónokunk reménycsillagra mutatott, amit én is aláhúzottan említek.

Az egyik indító ok, amiért ezt mondom, az az összehasonlítás, ami 1526 után és a mostani háborús összeomlás után jelentkezik. Akkor egyebek mellett lelkileg is szétesett és ötfelé ment ez az ország. Nem volt a királyi területen, még kevésbé az erdélyi vagy török területen magyar püspök, s a katolikus papság sem állott a helyén, mint most. Azt mondják, hogy akkor külföldi hatások lírázták át a magyar nemzetet és csináltak szellemi forradalmat. Ez igaz, de a hibát akkor a nagybirtokosok és a katolikus papok csinálták, s azért vesztett el a hívek négyötöd része. Amazokat az egyházi javak kapzsi vágya, a papságot pedig a fegyvelemlazítás szándéka vezette. Most más a helyzet. A dunántúli papság, és sajátosan itt a nyugati papság 1944-ben a helyén állott és híveivel maradt. Ez mentette meg a magyar helyzetet, hogy itt nem tört ki menekülési pánik. Elgondolhatjuk, mi lett volna ezzel az országgal, ha a nép elhagyta volna az ország területét. A magyar papságnak dicsőségét ezen a ponton feljegyzí a történelem.

A másik körülmény, ami a reményt szintén alátámasztja, az, hogy a katolikus papság a püspöki karral tökéletes együttműködéssel, útmutatásait elfogadva, megőrzi a magyar katolicizmus egységét, ami külföldön is tiszteletben és elismerésben részesül. Híveink a papsággal együtt fegyelmezett sereg, acies bene ordinata, mely a püspöki kar irányítását várja. Amerre az országban megfordulok, hatalmas tömegek áhitattal, katolikus és magyar lelkesedéssel vesznek részt az egyházi élet mozgalmában, a hitéleti ténykedésekben, s éjt-nappalt áldoznak arra, hogy kisürgessék azt a segítséget, amit a Boldogasszony évében várunk.

Amikor megköszönöm a papságnak azt a szép példát, amit a hívekkel egyetemben adott, a püspöki kar nevében azt kívánom, hogy a hitéleti nagy megpezsdülés folytatódjék és az az elhatározás, amiről a szónok a papság nevében nyilatkozott, valósuljon meg és hozza meg az evangélium szerinti százszoros gyümölcsöket.

3. Mária-kongresszus.

Kisboldogasszony ünnepén délután a város főterén Mária-kongresszus volt, melyhez hasonló ünnepi megmozdulást alig élt át az ünnepléshez szokott város. A Szentháromság-szobor előtt pápai és magyar nemzeti színekkel díszített emelvény állott. Valamikor ezen a helyen volt a városi torony, melyről a város biztonságát figyelte az őr. Most a virrasztó hitnek lett az őrhelye, ahonnan a magyar tanító Egyház adott eligazítást közvetlenül a jelenvolt százezres tömegnek, közvetve pedig az egyházmegye, sőt az ország katolikus híveinek. Itt bontakozott ki a lelkekből a hagyományos Mária-tisztelet, mely a magyar embernek ősi sajátsága.

Két órakor kezdődött a hívek felvonulása a város négy külső teréről. Nemcsak az egyházmegyéből, hanem Dunántúl távolabbi vidékeiről is jöttek zarándokok. A szeptemberi délutánban zászlók százai emelkedtek ki a tömegből. A zászlók mellett helységmutató táblák: Herend, Keszthely, Sopron, Veszprém, Nagykanizsa, Csepreg, Zalaegerszeg, Pápa... és az egész egyházmegye plébániáinak névsora. Három órára a négy irányból özönlő embertömeg minden talpalatnyi helyet elfoglalt, ameddig a szem ellátott. A térre nyíló utcák torkolatai is megteltek. A házak erkélyein, a romházak falain százan meg százan szorongtak. A bátrabbak több emelet magasságban a háztetőkön ültek vagy a kéményekbe fogózkodva álltak. Mérnöki számítás szerint több mint 120.000 ember volt jelen. Mindenütt komoly fegyelem és katolikus öntudat uralkodott, sehol semmi nyoma nem volt tülekedésnek vagy zajnak. A rendezőgárda szinte észrevétlenül végezte munkáját.

Három órakor megszólaltak a székesegyház harangjai. A püspöki palotából elindultak az egyházi dignitáriusok.

sok. A színpompás menetet karinges papok hosszú sora nyitotta meg. Utánuk jöttek a püspökök, mindegyik két-két oldalkanonokkal; mögöttük ugyanígy az egri és kalocsai érsekek, majd Kovács Sándor, szombathelyi megyéspüspök és legvégül jobbról-balról pálcás urak sorfala között Mindszenty József kardinális. A menet a Széchenyi utcán át vonult a főtérrre. Az útvonalon szétvált a tömeg és harsány éljenzés közt nyitott utat. A város templomainak harangszavával összefonódott a meg-megújuló tapsvihár. Ugyanekkor az egész egyházmegye összes harangjai negyed órán át hirdették az otthon maradtaknak a Mária-kongresszus kezdetét.

Szép verőfényben, melegen tűzött a nap. Később nyugat felől felhők jöttek, de nem hoztak zivatart, csak enyhítették a tűző nap hevét és ernyőt vontak a hallgatók fölé.

A püspöki kar s az egyházi méltóságok elhelyezkedtek az emelvényen. A mikrofonban felhangzott az alkalmi ének, melyet átvett a hívő közönség. Végigszállt a téren:

Ó Boldogasszony, szép magyar hazánknak
S egyházmegyénknak Boldogasszonya...

a) Az ünnepély megnyitása.

Czapik Gyula, egri érsek lépett a mikrofon elé és a következő beszéddel nyitotta meg a kongresszust:

Két napig ájtatoskodtunk. Iparkodtunk megadni Istennek, ami Istené. Úgy érezzük azonban, hogy nem mehetünk szét, míg meg nem adtuk az emberek előtt is, ami szintén az Istené, de az emberé is. Nem mehetünk szét anélkül, hogy nyílt, becsületes hitvallást ne tegyünk szent napjaink befejezéséül. Azért jöttünk össze most itt, hogy ország-világ előtt megvalljuk: Mi keresztény katolikusok vagyunk; mi öntudatos magyarok vagyunk; mi a Magyarok Nagyasszonyának hűségesei vagyunk és maradunk!

Mit jelent ez?

Két kezünk ujjai kellene, hogy elszámoljuk az egyes pártokat. Nincs a számok ellen kifogásunk, mert mi a szabadság hívei vagyunk! Van azonban egy tábor, amely pártok fölött áll, és nagyobb valamennyinél. Ennek a pártnak programját minden ember összefoglaló reménységének tartja; ennek a tábornak a jelszavát milliók helyeslik; a pártok fölött álló tábor — és

amint látszik, a legnagyobb tábor, — mi vagyunk, *katolikus keresztények!* Krisztus a mi vezérünk. Programmunk a tízparancsolat és az evangélium. Jelszavaink: igazságosság, szabadságszeretet, békesség. A legnagyobb ez a mi pártok fölött álló táborunk, de mi mégsem a többségünkkel dicsekszünk, habár a demokrácia nevében elvárjuk és reméljük is, hogy e többségünkre tekintettel lesznek. Mi mögöttünk két évezrednek a multja és tapasztalata áll és ez megtanít bennünket, hogy ne emberekben és tömegekben, ne többségekben és jelszavakban bizzunk, mert ezek ma érvényesülnek, holnap már az átkozottságba süllyednek. Mi megtanultuk, hogy ne földi emberekben, ne emberek ígéreteiben és terveiben bizzunk. A mi erősségünk nem egyedül a többségünk, hanem az a sziklaszilárd talaj, amelyen állunk, a krisztusi igazságoknak a talaja; és a mai nehézségekben is reménységünk az Írás szava: *veritas liberabit nos*, a krisztusi igazság megszabadít bennünket! Mi ebben az értelemben büszkén valljuk: *Keresztény katolikusok vagyunk, a mi reménységünk és erősségünk Krisztus!*

Keresztény katolikusok vagyunk. Magasra tartjuk zászlónkat, amelynek tetejéről kereszt ékeskedik, rúdján a háromszínű zászló és rajta Nagyasszonyunknak, a magyarok Boldogasszonyának képe. *Mi magyarok vagyunk*, öntudatos magyarok, — éppen mert keresztény katolikusok vagyunk. Magyarok lenni ma nem öröm és nem dicsőség, hanem keserű sors. A nemzetek megvetettjévé süllyedtünk és emberi szerencsétlenségünket is bűnünkül tudják be. Sajnálattal látjuk, hogy piszkolják, és magyarok is piszkolják a magyar multat, és magyarok tépik, tiporják egymást. És mi még így sem vetjük meg a megalázottság pellengérére állított magyar hazát. Mi büszkén vállaljuk a magyar nevet éppen azért, mert keresztény katolikusok vagyunk. A mi hazaszeretetünk hitünknek a járuléka, krisztusi erény, kemény lelkiismereti kötelesség. Mi nem hagyjuk olvasatlanul az evangéliumot, ahol a hazájának, a lesújtott Jeruzsálemnek sorsán könnyező Jézusról van szó. Mi tudjuk és valljuk, hogy akkor avatta erénnyé Krisztus a hazaszeretetet. Mi nem vetjük meg az édesanyánkat, mégha lesüllyedt volna is. Ép úgy odaállunk a letiport, megtépázott becsületű, koldus-sorsba juttatott Magyarország mellé és mellőle kiáltjuk világszerte: *Mi katolikusok, magyarok voltunk a békesség, boldogság és gazdagság évszázadaiban; mi magyarok, öntudatos magyarok maradunk a nehéznek ígérkező jövőben is.*

Katolikus keresztények vagyunk s ezért vagyunk jó magyarok. Öntudatos magyarok vagyunk, azért vagyunk a *Magyarok Nagyasszonyának hűséges tisztelői.*

Természetes dolog, hogy egy katolikus többségű ország különösképen tiszteli Máriát. A kereszténységnek szegletköve és centruma Krisztus, — de ahol Krisztust imádják, ott Máriát is tisztelik. A boldogságos Szüzet a legnagyobb tisztelettel, az Isten Anyja címén tisztelték mindig. Ilyen értelemben nevezi Máriát az olasz Mia Donna-nak, Madonnának, a francia Notre Dame-nak, az osztrák Unsere Liebe Frau-nak, a bajor Patrona Bavariae-nak. Érthető tehát, hogy a katolikus többségű Magyarország különösen tiszteli Máriát.

A mi Mária-tiszteletünknek azonban nem ez az egyetlen alapja. Mária nevét és alakját sok nyomorúsággal teli, keserves megpróbáltatásokban átgötrődött 900 esztendő tette kegyeltté hazánkban. Sokszor sújtott bennünket a vész, és mi bűneink és gyarlóságunk tudatában nem mertünk az igazságos Isten elé állni, hanem könyörgésünket közbenjáróra, Isten Anyjának kezére bíztuk, mert reméltük, hogy a maga kérésével megtoldva helyezi a végtelenül irgalmas Isten trónusának zsámolyához. Kilenc század tapasztalata bizonyítja, hogy a magyar nem csalódott. Ez a beteljesült remény, a Mária közbenjárására megkapott isteni segítség adta neki a Magyarok Nagyasszonya nevet. Ezt a nevet nem egy ember találta ki, nem nyelvészek, hanem az egész magyar nemzetnek a szeretete, lelkiülete, a magyar nyelv géniusza. Kemény multja után a most ráncszakadt tragédia sem temette romok alá a Magyarok Nagyasszonyának hitét és benne bizakodó reménységünket. Ezt a multon erősödő, a jelenben szenvedő és a jövőben reménykedő, síró magyar Mária-tiszteletet szépen fejezte ki az egri papköltőnek, Tárkányi Bélának verse:

Bús szívem elfogul, könny fakad szemembe,
Midőn Magyarország sorsa jut eszembe.
Nem tudok gondolni szép hazám multjára,
Hogy meg ne induljon könnyeimnek árja.
S ekkor mint az elmúlt idők szellemének
Bús hangja, megzendül szívemben az ének,
Mellyel jobb eleink, midőn bajba estek.
Az Isten Anyjához sirva esedeztek.
Sirva szól az ének: Boldogasszony Anyánk,
Nagy inségben lévén így szólit meg hazánk:
Magyarországról, romlott hazánkról,
Ne feledkezzél el szegény magyarokról.

Katolikus Testvéreim! Befejezésül egy kijelentést teszek és egy kérést mondok. A kijelentés inkább a hithű katolicizmuson kívülre szól, a kérés pedig önmagunkhoz.

Mi katolikusok tudjuk, hogy az idők alakulnak. Az idők alakulásához munka és áldozat kell. Mi a boldogabb jövő remé-

nyében és az igazságos jövő reményében vállaljuk ezt a munkát és áldozatot. Kijelentjük azonban, hogy mi ezt a munkát gyűlölet nélkül kívánjuk. Mi ezt a munkát megértéssel követeljük, azzal a megértéssel, amely nem tiporja el, hanem felemeli az igazságot. És ennek az igazságosságnak és szabadságnak nevében kiáltjuk világgá: Mi szabadságot akarunk Krisztusnak, az Ő Egyházának, szabadságot a magyar becsületnek, szabadságot a Nagyasszony tiszteletének!

Kérésünk pedig önmagunkhoz szól. Katolikusok, a ti hitetek ne legyen egyenkinti izzó parázs! Katolikusok, a ti hitvallástok szava ne legyen egyenkinti, külön-külön kiáltó szó! Tudjátok, hogy a parázs egymagában nem sokra képes. Tegyetek azonban össze ezer, százezer és millió parazsat, égő zsarátnok lesz, és még a vasat is megolvasztja. Ne legyen hitetek külön-külön parázs, hanem álljatok össze a katolikus Anyaszentegyház közösségében, és ez az egyenkinti parázs zsarátnok, égő, hatalmas láng lesz, amellyel megvalósulhat Krisztus szava: Tüzet jöttem hozni a világra, mit akarok mást, mint hogy égjen? ... És akkor, ha valaki el akarja tiporni ezt a tüzet, nyomorékká égeti a lábát.

Katolikus Testvéreim! Ne legyen a ti hitvallástok szava külön-külön kiáltás. Vihar dül ma, a gyűlölet és szenvedély orkánja. Ebben a viharban az egyes szó elhal. Együtt zúgjon a hitvallástok szava a katolikus Egyház közösségével és akkor túlharsogja mások tülekedésének lármáját, és nem kérni, követelni lesz jogosult! És követelje a szavatok: Szabadság, igazságosság! Mi a többség nevében helyet kérünk Krisztusnak és Egyházának, helyet és becsületet kérünk a magyar tisztességnek és becsülést a Nagyasszony tiszteletének!

A klasszikus beszéd megfogta a szíveket. Sokszor megszakította a taps és éljenzés, mely a befejezés után sokáig zúgott. A hallgatóság ajkán felzendült a régi Mária-ének: Nyujtsd ki mennyből ő szent Anyánk, kezedet!

b) Ünnepi beszéd

Az ének befejeztével fergeteges taps kíséretében *Mindszenty József* bíboros lépett a mikrofon elé és ünnepi beszédet intézett a kongresszuson képviselt Dunántúl népéhez.

Ha töletek odahaza azt kérdezik, miért voltatok Szombathelyen, és ha a történelem a jövő számára feljegyzi ittléteteket, a válasz az lesz, hogy a megújult székesegyház szentelésén vet-

tetek részt. Az én lelki szemem előtt azonban ma Szombat-helyen Istennek három temploma bontakozik ki.

Az első: Isten legszebb temploma, a boldogságos *Szűzanya*, aki születésével a mai napon belépett az emberiségbe, hogy Istentől felszentelve, hajléka legyen a testté lett Igének, a mi Utunknak, Igazságunknak, Életünknek; hogy szeplőtelen Szíve alatt fakadjon számunkra az evangélium világossága, induljon el a törvény ereje és a kegyelmi élet forrása.

A második templom: a barokk világ komolyan vett újjáépítésének gyöngye, máriás *székesegyházatok*, amely a pusztulás utálatosságából, omladékaiból nagy vidék áldozatával új életre kelve, *munkáskezekkel* megjavítva, az Anyaszentegyház áldásával és annyi tízezer katolikus hívőnek az áhitatával is megszentelve, — legyen újra, az elsőnek a példájára, az evangélium világosságának újraárasztója, a törvénynek életünkbe beültetője és a kegyelmi élet fönséges zuhatagának ránkbocsátója. Ezen a hármasszerepen keresztül legyen a székesegyház Istennek dicsőség, embernek békesség, — minden chartánál, minden emberi törvénytől szilárdabb alapja és vára az emberi méltóságnak.

A harmadik templom a Dunántúl nagy tömegeinek megannyi *halhatatlan lelke*, amelyek mind Isten képére megalkotva, a Megváltó vérével fémjelezve, arra vannak hivatva, hogy az evangéliumnak, a törvénynek és a kegyelmi életnek legyenek a megnyilatkozása és mások számára apostola.

Egy pillanatra sem felejtve az első két templomot, felétek fordulok, Vasnak, Zalának, Sopronnak és Dunántúlnak hívő népe és ifjúsága. Teszem azt azzal az örömmel, amely minket összekapcsol, és egy alanyi emlékezéssel. Most van 45 esztendeje annak — bocsássátok meg nekem ezt az alanyi emlékezést, — hogy mint kis gimnazista először mentem végig ezen a főtéren; és most van 30 esztendeje annak, hogy még a vasmegyei ifjúságnak a hamvával, de már felszentelten küldött engem Istenben boldogult Mikes püspök Zala megyének ifjúságához és hívő népéhez.

Hogy milyen emberré válunk életünk folyamán, az függ a családtól, a templomtól, a temetőben pihenő ősök nemzedéksorától és függ az iskolának milyenségétől. A Pázmány-egyetemen a dogmatikának világhírű tanára az ő Életkönyvében rámutat arra, mit köszönhet ő a torontálmegyei Kistószegen egyszerű két öreg szülőjének, akik közül az egyik írni, a másik pedig csak olvasni tudott. És azt mondja, hogy rendkívül sok fordul meg azon, hogy tisztességes vér van-e a családban és ezt a tisztességes vért a házasság szentségében felszenteli-e Krisztus Jézusnak a vére. Ha az élet forrásának fakadásánál

nincs ott ez a két vér, a tisztességes és a megszentelő vér; akkor hiába erőlködnek a világ fiai kölcsönként nagybácsikkal és egyebekkel, mindig lesz különbség a tisztas házasság sarjadéka és az egyéb sarjadékok között.

A század elején nagy valutája van a diáknak. Nagyon megnézték akkoriban a vidéken a diákot. A vasi Hegyháton mindössze hárman voltunk diákok. A vonatozó diáknak fogalma akkor még ismeretlen. Az *iskola* a tudománynak, az erénynek és jellemnek vára volt és cifrábnál cifrább tiszavirág-gondolatok nem rakták bele gombáikat; felelősségtudat élt az iskolában tanárnál, nevelőnél és diáknál. Mi az első gimnáziumba 78-an iratkoztunk be és abból 12-en érettségiztünk együtt. Szigorú a régi iskola, Isten áldja meg a szigoráért. De volt nekünk részünk, és a legegyszerűbb diáknak is volt része szeretetben. S éppen ezért, mikor, mint veszprémi püspök, elmentem a most köztünk ülő egykori osztályfőnökökhöz, elmentem a csornai temetőbe is, ahol kikerestem a premontrei temetőrészt, az 57 sír közül kikerestem az én tanárait, és hálámat belerebegttem abba az imádságba, amit a lelkük üdvéért elmondtam.

A katolikus iskolát a katolikus hívek értékelik és ahogy a családdhoz, épp úgy az iskolához is, mint *gratia externa*-hoz, mint külső kegyelemhez, mindennel szemben ragaszkodnak.

Bocsássatok meg, kedves Hívek, ha megint csak alanyiságba tévedek. Mikor kis gimnazista voltam, azt kérdeztem egy hatodikostól: levelet akarok írni egy másik diáknak, milyen lesz a titulája? És a diák komoly ábrázattal válaszolt: még nincs érettségije, azért nem tekintetes, ellenben ird azt: szépreményű. Nekem, megvallom, nagyon tetszett ez a titula. Gondolom, ma is érvényes. Talán a demokráciába se ütközik bele. A diák szép reményeknek a birtokosa. Nemcsak olyan értelemben, amint szokták mondani, hogy a könyvestáskájában hordja a marsallbotot, hanem olyan értelemben is, hogy reményt táplál vele maga az Isten és várja, hogy emberi életében az örök-szépnek, a jónak és igaznak megvalósulása lesz. Bizalommal néz a diákra az Egyház, amely azt várja tőle, hogy az evangélium élő szószeke, a törvénynek életben jelentkezése és a kegyelmi életnek az élője lesz. Ezért nagyon fontos, soha annyira, mint manapság, milyen legyen a nevelkedő *magyar ifjúság*. Ne legyen meghalt reményeknek, megálmodott szépségeknek fehérlő csontváza, ne legyen reményeknek dugába dölése. Ne legyen bűnben kimerített ifjúság, és ne legyen Illéssel és Jónással a letörtség és csüggedettség borókája alatt az összeomlás lemondása, — és ne legyen bűnök hordozója és szép

remények tönkretevője. Fontos ez az iskolán belüli és iskolán kívüli ifjúságra, legyen mezőn, műhelyben vagy gyárban dolgozó. Nekünk mindenegyfajta fiatal magyar fontos, és — mint ahogy a fakultatív hitoktatás emlegetésénél rámutattunk, — nekünk nincs egyetlenegy gyermekünk, akinek halhatatlan lelke-ről lemondanánk, lemondhatnánk vagy le akarnánk mondani. A házról-házra, ágyról-ágyra, asztaltól-asztalra járó egyetemi hallgatók Budapesten nekünk annyira fontosak, mint Szombathelyen a legszurtosabb tanoncgyermek. Kőszeg vára alatt nem volt Szolimánnak annyi muzulmánja, de még a muzulmán birodalomnak sem, mint amennyi pogány érzelem és gondolat ma támad az ifjúság lelkére az önzetlenség, a hithűség, a hazaszeretet, a testi-lelki tisztaság védőbástyái ellen. A győrvári, egervári lápos ingoványba sok vigyázatlan labanc katona belefulladt. Vigyázzon a magyar ifjúság, mert az ingoványok nagyon sűrűek a magyar földön! És ezt nemcsak Dunántúl ifjúságának mondom a Boldogasszony évében, hanem mondom az egész magyar ifjúságnak úgy azonban, hogy értsenek belőle a szülők, nevelők és minden felelősek!

A magyar ifjúság ne mondjon le a szüzi tisztaság, az érintetlen erő tiszteletéről. Sőt üzenjen hadat a magyar ifjúság a kígyómódra kúszó, a levegőből hulló, vagy — Uram bocsá! — talán mesterségesen tenyésztett erkölcstelenségnek! Ha a pogány történetíró a pogány ifjúság legfőbb értékének azt örökíti meg, hogy *testileg és lelkileg tiszta maradt és ki nem merített ifjúság volt*; akkor ti, szentek unokái, az Egyháznak és hazának remény-segei mindenesetre nem maradhattok a pogány követelmények színvonala alatt!

Bambergi Ottóról van feljegyezve: szemérmes volt, mint egy leány, de erős és bátor mint az oroszán. Magyar Ifjúság! Ezt a fényképet adom én nektek a Boldogasszony-év szombathelyi emlékéül. Ne legyetek rabjai se a bűnnek, se a divatnak, mert nem győzitek a fejeteket a divathoz hozzáigazítani!

Amikor Arminiust leverték, feleségét, a nemeslelkű Thusneldát elvitték Rómába. A rabságban is ugyanaz maradt, ami annak előtte volt. De egy nagy, halálos sebet hordozott a lelkén: tudta, hogy a kisleányát is elhozták Rómába és erős volt gyanúja, hogy cirkuszi gladiátort nevelnek belőle. Egyszer találkozott a gyerekekkel, aki valóban cirkuszi gladiátor lett. Beszélt neki az ősökről, a régi hagyományokról, beszélt neki apjáról, temetőkről; — de a gyerek nem értett semmit, savós és bamba volt a tekintete, csak a durvaságok érdekelték, durva örömdök, beszédek, marakodások és verekedések. Az anyja otthagya a gyermekét. Másnap a cirkusz homokján látta gladiátorként vívni. Utána elment a gladiátorszállásra, félrevonta a függőnyt,

leakasztotta a gladiátor kardját és belevágta gyermeke szívébe. Legyen vége a gyalázatnak!...

A katolikus Egyház ezt nem mondja az édesanyának, mert mi nem akarjuk a bűnös halálát, hanem hogy megtérjen és éljen. De azt mondja minden szülő: a gyerekek körül pedig legyen vége a gyalázatnak!

Mi Szent István országának polgárává születünk és a Boldogasszony iskolájába iratkoztunk be. Mi Boldogasszony tanítása szellemét valljuk és nem fogadunk be megszentelt hagyományok helyébe árvizi öntvényeket, omladékokat és hulladékokat!

Előttünk van a *Stúzanyának* alakja. S ebben az esztendőben belevéssük minden egyén lelkébe, minden család szentélyébe és a nemzet egész életébe. Magyar ifjúság, szeresd a *Mária-kongregációt!* Az 1910-es években gyönyörű virágzásban voltak a kongregációk magyar földön. Most, sajnos a viszontagságok számban megapasztották őket. Innét hívom fel az illetékeseket, hogy a Mária-kongregációkat iskolán belül és iskolán kívül meg kell újítani, mert mi sem az egyéni megszentelésről, sem az apostolkodásról le nem mondhatunk.

Mikor Ottawában voltam a Mária-kongresszuson, elmentem a kongresszusnak akkor még üres színhelyére. Delet harangoztak, és az ottawai bemondó így szólt: katolikusok, el ne felejtsetek elmondani a déli *Úrangyalát!* Nem mondta hozzá azt, amit én, mint magyar ember, szívesen hallottam volna, hogy a déli *Úrangyala* a magyar dicsőségnek emléke. De ha Kanadában mondják az *Úrangyalát*, és onnan nem messze, katolikus esküimók a kunyhóik tövében és a misszionárius sátrak körül mondják a déli *Úrangyalát*; — magyarok, ha abbahagytátok a déli *Úrangyalát*, hozzátok vissza az életetekbe! Mikor gyalázatban állunk, jó nekünk a magyar dicsőség emlékezetére ráemelni a tekintetünket. De ugyanezt mondom a reggeli és az esti *Úrangyalára* is.

A *rózsafüzér* szintén magyarrá honosodott imádság. Akik elfelejtették, vezessék vissza az életükbe. Az elgyötört magyarok a Szudétákban mondják a rózsafüzért. Van nekünk is idehaza okunk, hogy bekapcsolódjunk a rózsafüzér-imádságba.

Nemcsak *Szent István* országának polgárai lettünk, hanem a keresztség révén bele és újjászületünk a katolikus Egyházba. Mi úgy látjuk, hogy életünkben a katolikuság és magyarság a legrégebb és legelhatározóbb mozzanat. Hogy milyen társadalmi osztályba tartozunk vagy milyen kaszinónak vagy új tömörülésnek vagyunk tagjai, higgyétek el, nem annyira fontos, mint az, hogy katolikusok és magyarok vagyunk. Mi, katolikusok, világrészekben és örökkévalóságban gondolkozunk;

mint magyarok, Szent István fejével gondolkozunk. Vegyük tudomásul mindenek, hogy a magyar katolicizmus Szent István gondolatáról nem mondott le és nem fog lemondani! A mi gondolatunk ott jár messze idegenben, világkóborló magyarok után és fáj a szívünk értük. Ott jár gondolatunk a Szudétáknak nevezett országrészben és ott jár mindazokon a hantokon, ameddig Szent István áldott jobbja elért és ahol Szent Istvánnak idegen nyelvű fiai és leányai roboton szenvednek és gyötörődnek. Mi elfordulunk azoktól, akik a magyar hazával szemben bármiféle viszonylatban hűtlenek voltak, de éppen így erkölcsi alapon áll az az álláspontunk, hogy beszéljenek bármilyen nyelven, ha a magyar hazához hűségesek voltak, mi testvéreinknek tartjuk őket, elítélünk és megbélyegzünk mindenkit és mindent, aki és ami az embertelenség és fosztogatás jegyében ennek ellenében vétkezik. Minket ebben a magyar nép tisztességének és becsületének aggóató fájdalma és rettegetése is vezet.

Ideológusoknak az ajka el fog már rojtolódní, amikor mi még mindig kitartunk Szent Márton hitvalló szilárdságával és Szent Quirinus vértanú erejével. Van a szombathelyi egyházmegyének egy világi katolikusa, a haza bölcse. Próbálták vinni összeesküvőnek, — nem ment; próbálták befogni az akkori jelenbe, — nem ment. Két évtizeden keresztül várt és rendületlenül bízott a törvénynek és a jognak erejében, és Deák Ferenc hosszú várakozása gyümölcsöt termett. Aki a jog és igazság alapján áll, Istenbe vetett hittel várhatja az igazságnak és a jognak diadalát.

Mi katolikus magyarok voltunk, vagyunk és maradunk! Mária népe- és nemzeteként akarunk élni! És tudjuk, hogy amiként Mária gyermeke, azonképm Mária nemzete sem veszhel el!

Szünni nem akaró tapsal perceken keresztül ünnepelte a százezres hívő tömeg az ország első főpapját, az egyházmegye szülöttjét és büszkeségét.

c) Felajánlás és eskütétel

A meghatottság könnyei ragyogtak a szemekben; mikor felhangzott az ősi magyar ének: Boldogasszony Anyánk. Az ének befejezése után Kovács Sándor, szombathelyi megyéspüspök elmondta az ünnepély záróbeszédét és felajánlotta egyházmegyéjét a Boldogasszonynak.

Székesegyházunk felszentelésének áhíatos órájában a Szentírásból vettem az Isten üzenetét, amellyel szemben még egy tartozásunk van. Az üzenet a fogságból visszatérő zsidók templomépítéséről szól, s arról a szent elhatározásról, hogy

multjuk bűneit megbánva, újra szövetséget kötnek Istennel, ezt a szövetséget írásba foglalják és megpecsételik.

A mi templomszentelésünknek és Mária-ünnepünknek még ez a része van hátra, hogy újra szövetséget kössünk Boldogasszony Anyánkkal, szeretetünk betűivel szívünkbe írjuk és szent esküvel megpecsételjük. A liturgia szavaival fordulok hozzátok: Imádkozzunk, testvérek! Ennek a két napnak, és kegyes főpásztoraink intelmeinek hatása alatt felbátorodva Szűzanyánkhöz fordulunk és egyházmegyénket, mindnyájunkat a boldogságos Szűz Szeplőtelen Szívének ajánljuk fel. Hittel és bensőséges lélekkel kapcsolódjatok bele a felajánló imába; ne legyen ebben a százezres tömegben egyetlen lélek se, aki felajánlásunkkal egynek ne érezné magát.

a) *Felajánlás*

Nagyasszonyunk, hazánk reménye, a béke és világ Királynéja, bús nemzeted zokogva térdel Eléd és meg akarja kötni Veled újra a szentistváni szövetséget. Íme, ebben az ünnepi órában visszavonhatatlanul szívünkbe, szeretetünkkel írásba foglalva, eskünk pecsétjével megerősítve, Neked, Szeplőtelen Szívednek ajánljuk fel mindnyájunkat. Oltalmadba ajánljuk, Boldogságos Szűzanya, először is a Te Szent Fiadnak jegyesét, életünk egyetlen biztos földi várát, katolikus Anyaszentegyházunkat. Teljesüljön ki Anyaszentegyházunk életében az a szent vágyunk és imádságunk, hogy az Ige világossága és a kegyelem Lelke elől hátráljon meg a bűn sötétsége és a pogányság éjtszakája és éljen Jézus Szíve az emberek szívében.

Vedd oltalmadba Szentséges Atyánkat és segítsd Krisztus királyságáért vívott küzdelmében, hogy a világnak elhozhassa Krisztus békéjét.

Boldogasszony Anyánk! Nézd a hajdan virágos kert Pannóniát. Adj ennek a megtépett és hűtlenségben bűnbánatot, engesztelést tartó magyar népednek élő hitet, rendíthetetlen bizalmat, a vezetőknek Isten előtti felelősségtudatot, és adj mindnyájunknak békességet.

Felajánlom Neked egyházmegyénket, Szent Márton és Szent Quirinus földjét. A te közbenjárásod eszközölje ki a kegyelmet, hogy ez a föld, Szent Márton hitvalló és Szent Quirinus vértanu, szentek és vértanuk földje legyen mindörökké.

Neked ajánljuk a romvárossá lett ősi Savariát minden lakójával, előljáróságával együtt, az előljárókkal, hogy mindig Isten törvényeinek útját járják a közjóért, és úgy járják, hogy a nagy számonkérés napján tiszta lelkiismerettel állhassanak Isten bírói széke előtt.

Aldd meg minden lakóját, és — rá gondolva 1945. március 4-i napjára — azt kérjük, Szűzanyánk: ments meg minket, oltalmazz meg ilyen történelmi szenvedéstől és pusztulástól.

Védd meg és vedd oltalmadba a magyar családot: az édesapákat, hogy szent hivatásukat az ősök módján teljesítsék; az édesanyákat, hogy az édesanyai hivatást szentségnek tekintsék, boldogok legyenek az Isten kitüntető kegyelméért, hogy szívükből élet fakad.

Aldd meg, védd meg, Édesanyánk, az annyi veszélynek kitett ifjúságunkat, amelynek hite, tiszta erkölce és egyház-hűsége ma oly rettenetes kísértéseknek van kitéve.

Aldd meg a kis gyermekeinket, akik megismerték a bombázás rémületét, megkóstolták a kenyértelenség keserűségét. Add, hogy az ő kis sápadt arcuk a te simogatásodtól kipiruljon és kegyelmekkel gazdag lelkükben hordozhassák a magyar boldogabb jövődöt.

Aldd meg a magyar földnek szántó-vető népét, hogy földre hullott verejtékével mindennapi kenyérünket megteremthesse. Aldd meg azt a munkát, amely ma is oly sóvárogva várja a hűvös és hasznos esőt. Aldd meg a vetést, hogy meglegyen a jövődönnek a mindennapi kenyere.

Aldd meg a gyárak dolgozó népét, hogy míg kezükből megnemesedve kerül ki az anyag, lelkük el ne vesszen, hanem még jobban megszentelődjön Isten által. Erősítsd lelküket, hogy hitüket rágalmak és támadások soha el ne tántorítsák az isteni munkástól: Jézus Krisztustól.

Vedd oltalmadba, szomorúak Vigasztalója, a hontalanná tett, csüggeteg középosztályunkat, és vedd anyai pártfogásodba mindazokat, akiket magyarhűségük ellenére is az otthontalanság réme fenyeget. Légy mellettük, hogy hitüket le ne alkudják és szenvedésükben bizzanak, mert üdvösségükre fog válni.

És fájó szívvel idehozzuk és felajánljuk Neked hadifoglyainkat. Örülünk a hazatérteknek, de várjuk, visszavárjuk mindnyáját, hogy mielőbb hazajöhessenek, lelkileg és testileg újjászülve beállhassanak a magyar élet krisztusi munkájába.

Végül légy erősségünk nekünk, kik a te Szent Fiadnak alázatos, hűséges szolgálói vagyunk. Felajánlom Neked, Szűzanyám, egyházmegyém papságát, hűséges munkatársaimat, testvéreimet. Vedd őket anyai pártfogásodba. Adj nekik élő hitet, hősi áldozatosságot, apostoli buzgóságot és hivatásuk boldog érzetét.

Fogadd el, Szűzanyánk, felajánlásunkat és a Te édesanyai kezed hozzon nekünk áldást Szent Fiadtól.

b) *Fogadalom és eskü*

Most ezt a felajánlást meg fogjuk *pecsételni*. Az Isten nagy bazilikájának kékes kupolája alatt szent fogadást teszünk:

— Igéritek-e, Híveim, hogy katolikus hitetekhez halálig hűek maradtok és minden támadással szemben megvédtétek?

Igérjük! — hangzik az egyöntetű válasz.

— Igéritek-e, hogy Isten tizparancsolatát megtartjátok és küzdeni fogtok az istentelenség és erkölcstelenség ellen?

Igérjük! — kiáltja a sokaság.

— Igéritek-e, hogy a katolikus Anyaszentegyházhoz halálig hűek maradtok?

Igérjük! — hangzik a hűségnyilatkozat.

— Igéritek-e, hogy Szentatyánkhoz, az egyház látható fejéhez és a Szentatyával egyesült főpásztoraitokhoz és lelkipásztoraitokhoz hűek maradtok?

Igérjük! — mondja a hívősereg.

— Isten engem úgy segítjen!

Isten engem úgy segítjen!

— Úgy legyen! Amen.

Ite, missa est! Ennek a felszólításnak értelme nemcsak az, hogy vége van, menjetek, hanem: menjetek, — és most kezdődik a ti apostoli munkátok.

Hallgassátok meg, mit üzent Szentséges Atyánk az egész világnak, amikor július 2-án a kereszténységhez szólt: Álljatok erősen a hitben! A jövő azoké, akik hisznek és nem a kételkedőké. A jövő az erőseké, akik szilárdan remélnek, és nem a megalkuvóké. A jövő azoké, akik szeretnek, és nem a gyűlölködőké. Az Anyaszentegyház munkája nem fejeződött be, sőt most kezdődik igazában, amikor a világ rájött a saját feje szerint csinált, Isten nélküli élet csödjére. A Gondviseléstől rátok bízott feladat, — írja Szentséges Atyánk, hogy ne kislelkű békét kössetek a világgal, hanem ti adjatok a világnak valóban méltó békét Isten és az emberek színe előtt!

Ite, missa est! Megkaptátok az útmutatást. Fogjátok kezetekbe az olvasót és imádságos lélekkel, apostoli, munkás, katolikus szent egységben induljunk...

De erre a felelet: *Deo gratias!*

Hála legyen az Istennek! Hála a Szűzanyának, ki megsegítette a Mária-dómot felépíteni és ezeken az ünnepélyeken annyi kegyelmet hozott számunkra.

De hálásan megköszönjük a mi bíboros Főpapunknak és a magyar Püspöki Karnak, hogy megtiszteltek bennünket

boldog ünnepünkön. A Szűzanya áldása védje, segítse, tartsa meg őket a boldogabb magyar élet számára. Köszönöm papjaimnak és nektek, Híveim, ezt a gyönyörű hitvallást és az áldozatot, amit ezzel a zarándoklattal hoztatok. Ajánljátok fel minden fáradságát a Szűzanyának magyar életünk békéjéért és boldogságáért.

És most szálljon újra lelkünkől a Mária-ének: Boldogasszony Anyánk... és repüljön neki az Irottkő zöldelő mohától borított sziklás oldalának és szálljon vissza Kemenesaljára; simogassa meg a Hegyhátot és menjen szét vigasztalón a zalai partokon és lejtőkön; szálljon határokon innen és túl, és készítse elő máriás áhitatunk és hitünk Krisztus királyságát és az emberek testvéri egymásra találását.

Boldogasszony éve hozza meg Krisztus békéjét Mária országának!

Kedves Híveim! Örömnepünket teljessé tette Szentséges Atyánk, XII. Pius pápa, aki államtitkársága útján a következő táviratot intézte a Mária-kongresszushoz:

„Kovács Sándor püspök úrnak Szombathely. A Szentséges Atya szívből jövő jókívánatait küldi Nektek, akik a romjaiból nagy buzgósággal újjáépített szombathelyi székesegyházat ünnepélyesen felszentelitek és a Boldogságos Szűz pártfogása által a megújított jámborságnak és a tökéletesebb keresztény életnek örömeit kérve számotokra, az Esztergomí Érsek Úr Öminenciájára, Reád és Magyarország többi püspökére, a papságra és az ott összesereglett hívekre szeretettel adja áldását. — Montini, h. államtitkár.”

Az eskü kötelez

Szent dolog az eskü. Komoly időben hangzott el. Katolikus hitvallás pecsétje volt, melyet nem lehet büntetlenül megtörni. A szövetséget erősítette meg, melyet Dunántúl népe kötött a Magyarok Nagyasszonyával az országos Boldogasszony-év küszöbén. Így érzett az a százhuszezer ember, aki esküre emelte kezét.

Tartsd meg Isten Szent Atyánkat, Krisztusnak helytartóját! — esdekelték a hitvalló katolikusok. Isten áldd meg a magyart! — könyörögtek a katolikus magyarok.

Az ünnep véget ért. A bíboros és a főpásztorok a

közönség tapsai és éljenzése közt visszatértek a püspöki palotába. A nép oszladozott, hogy otthonába vigye zarándokútja kegyelmeit.

Ismét áll a templom. A reflektorfények, melyek három éjjel fénybe öltöztették, kialudtak; de hitünk fényességében tovább ragyog a romjaiból életre kelt Mária-dóm. Szeressék a szombathelyi hívek úgy, mint lelkük otthonát, térdeljenek cementpadlóján, imádkozzanak oltárainál! Amilyen készségesek voltak a fölépítésében, ugyanolyan buzgók legyenek a látogatásában. A vidékiek pedig, valahányszor mellette visz el az útjuk, térjenek be falai közé, imádni az Urat, köszönteni Szűz Máriát és segítségét kérni a mindennapi életre.

Újjáépített székesegyházunk biztató jele a katolikus Dunántúlnak. A bombák lesöpörték oromzatának tetejéről a hit, remény és szeretet jelképes szoborcsoportját. Ma már újra fent trónol a két torony karjai közt, a város legmagasabb pontján a diadalmas Hit, az erőt adó Remény és az építő Szeretet.